

**PRÍLOHA
K TATRANSKÝM LISTOM
Zv. 10**

**Ján Havlasa. Podbanské. Nefcerka.
Pastierstvo. Tatranská bibliografia**

Podtatranská knižnica
v Poprade 2017

Tatranská tvorba Jana Havlasu

Napriek tomu, že autor precestoval krížom krážom celú zemeguľu a na niekoľkých miestach sveta zastával významné posty,¹ Vysoké Tatry zaberajú v jeho biografii zvláštne miesto. Do Vysokých Tatier prišiel v lete roku 1900 a hneď mu začali vychádzať knihy tatranských poviedok. Očaril ho svet horalov, ktorému sa snažil vtlačiť pečať istého mýtu tým, že svojim hrdinom prepožičiaval vlastné myšlienky, nadšenie, zmysel pre krásu prírody a hodnoty ako sloboda, nezávislosť, voľnosť, odvaha, horalská česť. Tematicky jeho poviedky odrážajú prostredie horských salašov a vysokohorskej turistiky, zameriava sa na boj človeka s drsnou prírodou a živlami mimo človeka aj v človeku, teda aj s ľudským nepokojom, utrpením a vášňami.

Z regionálneho tatranského pohľadu má Havlasova tvorba význam ako dokument o dobe na prelome storočí. Autor sa dobre orientuje v tatranských reáliách, ovláda súdobé názvoslovie, väčšinu príbehov presne situuje do konkrétneho prostredia. Fabuluje na pozadí nadobudnutého poznania a vlastnej skúsenosti. Iste by sa pri podrobnom skúmaní priamo na mieste našli odchýlky, nie vždy možno lokalitu identifikovať. Nemožno však spochybníť, že autor poznal miesta, do ktorých vkladal svoje príbehy.

Aj keď sa pri hodnotení Havlasovho diela ustálil názor, že jeho pozorovací živý temperament a rozprávačský talent postupne začala ubíjať nadprodukcia (niekoľko diel mu ostalo v rukopise), pripomeňme si slová Karla Domina, známeho českého botanika:

„I tam, kde převládá fantasmie ducha, cítíme v prostředí i obsahu hluboké znalosti čerpané z autopsie celého světa a z důkladných studií. Je zřejmé, že by vynikl v kterékoliv disciplíně, kterou by si byl zvolil a které by se oddal s takovou láskou jako studiu přírody.“²

---

¹ Bol prvým československým veľvyslancom v Brazílii, neskôr v Chile

² Domin, Karel: Věčně mladý Havlasa sedmdesátníkem. Strojopis, 4 str. LA PNP Staré Hrady, fond Havlasa Jan. Domin bol Havlasovým rovesníkom, tiež dobre poznal Tatry, zvlášť tatranskú flóru. Bol autorom *Projektu tatranského parku přírodního* z roku 1925.

Podbanské na prahu 20. storočia

Dejiny Podbanského a priľahlých oblastí sú pomerne zložité a súvisia s dejinami blízkyh podtatranských obcí Liptovská Kokava a Pribylina, ku ktorým bola osada v priebehu času administratívne pričleňovaná. Liptovská Kokava bola majetkom panstva Hrádok, ktoré roku 1731 odkúpila kráľovská komora. Roku 1762 pripojila k nemu aj likavské panstvo a tiež ďalšie odkúpené územia západnej časti Vysokých Tatier. Vznikol tak obrovský lesný komplex rozprestierajúci sa po celom území Liptova. V záujme konzekventného spravovania týchto komorských lesov vznikol v Liptovskom Hrádku komorský úrad, neskôr nazývaný lesný, či hlavný lesný úrad. Spravoval všetky horárne na danom území, organizoval lesníctvo a obchod s drevom. Liptovský Hrádok bol roku 1805 povýšený na komorské mesto. Roku 1903 boli už všetky komorské horárne (vrátane odľahlého Podbanského) prepojené s lesným úradom v Liptovskom Hrádku telefónom. Dokumentov osvetľujúcich tieto dejiny je pomerne málo, pretože väčšinu z nich zničil 18. marca 1921 požiar Riaditeľstva štátnych lesov v Liptovskom Hrádku. V roku 1954 bolo Podbanské pričlenené k Mestu Vysoké Tatry a roku 2004 prinavrátené obci Pribylina takmer celé, až po riekú Belá. Malá časť (Nadbanské na ľavom brehu Belej) je naďalej súčasťou Mesta Vysoké Tatry, kvôli zmene toku koryty rieky.

Okolie Kriváňa bolo v centre zvláštnej pozornosti vládnucej dynastie dovtedy, kým trvala nádej, že sa tu nájdu bohaté ložiská zlata, pretože ríša naliehavo potrebovala peniaze na vedenie finančne náročných vojen. Podkrivánsky banský revír patril do správy komorských majetkov v Liptovskom Hrádku. Ale prešlo 400 rokov a v kremenných žilách tatranských granitov sa nenašlo ani toľko zlata, aby jeho cena pokryla vysoké náklady na ťažbu v extrémnom vysokohorskom teréne (najvyššia štôľňa sa nachádzala asi 50 m pod vrcholom Kriváňa). Koncom 18. storočia boli už všetky krivánske bane opustené. Rozľahlé lesy v tomto priestore patrili kráľovskej komore, Kôprová dolina bola kráľovským poľovným revírom, preto niekedy v 2. pol. 19. storočia postavili v doline Nefcerka loveckú chatu pre korunného princa Rudolfa Habsburgského (1858-1889) s priľahlou

šopou či kolibou pre kone a služobníctvo. Podľa Jana Havlasu Rudolf chatu nikdy nenavštívil. Po jeho tragickej smrti v Mayerlingu sprístupnila lesná správa chatu výletníkom, kľúč od chaty sa nachádzal u horára na Podbanskom. Kolibu pri chate turisti mali právo používať aj za života princa Rudolfa, pokiaľ v Kôprovej doline neboli náhodou Habsburgovci na poľovačke. Rudolfova chata vyhorela roku 1909, koliba pri nej o šesť rokov neskôr. Kôprovú dolinu si roku 1890 prenajal ako lovecký revír na dvadsať rokov gróf Pavel Széchényi a postaral sa o zvýšenie stavu poľovnej zveri.

Roku 1871 postavili na Podbanskom prvú erárnu horáreň, neskôr známu ako „Harmanova“. Dodnes stojí na ľavom brehu Belej. Keď Jan Havlasa prišiel po prvý raz na Podbanské v lete roku 1900, ešte sa veľmi tesne mohol stretnúť či minúť s Jánom Harmanom (1820-1900), známym a vyhľadávaným horským vodcom, lovcom medveďov, a znalcom Tatier, ktorý prežil v horárni na Podbanskom štrnásť rokov (1875-1889). Od roku 1889 tu bol erárnym horárom jeho zať, Andrej Kabzan, manžel Harmanovej dcéry Márie, známy ako vynikajúci strelec. Medzi povinnosti erárnych horárov patril aj zásah proti pašerákovi a pytlíkovi, čo vždy bolo spojené s rizikom a nasadením života. Na začiatku storočia stála na pravom brehu Belej aj obecná horáreň Východnej, s horárom Švajkom a na poľane Pod Kamenistou býval v lete rozložený východňanský salaš.

Po otvorení košicko-bohumínskej železnice (koncom roku 1871) aj Podbanské, ležiace bokom od hlavných tatranských turistických centier, pocítilo rozmach turistického ruchu. Preto od roku 1895, na podnet Uhorského karpatského spolku, dve miestnosti v horárni slúžili ako nocľahárne pre turistov, zvlášť pre tých, ktorí sa po dávnych baníckych cestách uberali na Kriváň. Zo spomienok mladšieho Kabzanovho syna Martina vieme, aký bol v tom čase postup. V dostatočnom časovom predstihu prišiel do horárne posol na koni, aby oznámil príchod a konkrétny záujem klientov z celej monarchie, najmä z Uhorska. Záujem nebol len o horské túry, ale aj o poľovačku v lesoch Kôprovej a Tichej doliny, tiež o rybačku v Belej.³ Posol

---

³ Spomienky sprostredkovala horárova vnučka Danuša Kabzanová z Kráľovej Lehoty.

zabezpečoval sprievodcov a ochranu. Napriek tomu táto časť Vysokých Tatier nebola turistami príliš navštevovaná. Roku 1904 tu A. Ambrózy, učiteľ vo Veľkom Slavkove, zorganizoval niekoľkodňový kurz horských vodcov, aby krásy najzápadnejších dolín a výbežkov tatranského masívu dostal do širšieho povedomia návštevníkov Vysokých Tatier. Horských vodcov sa vtedy na Podbanskom zišlo sedemnást'.⁴

V čase pobytu Jána Havlasu na Podbanskom (1900-1904) žil teda v horárni vtedy už päťdesiatročný Andrej Kabzan s manželkou Máriou, dcérou svojho predchodcu a dvoma dcérami – dvadsaťjedenročnou Matildou a pätnásťročnou Pavlušou. Dvaja synovia – sedemnásťročný Ján a štrnásťročný Martin - sa mohli zdržiavať aj na kabzanovskom hospodárstve v maďarskom Asode, odkiaľ roku 1905 preniesli na Podbanské žlté včely „vlašky“. Dovtedy sa v Liptove chovali iba čierne.⁵ Z oboch vyrástli horári a priekopníci včelári. Na Podbanskom bol včelín, chlapi sa priučali remeslu. Z celého osadenstva horárne sa Jan Havlasa ako autor zmieňuje len o horárovi Kabzanovi a o jeho dcére Matilde. Najstaršia Kabzanova dcéra (*1882) zastupovala v domácnosti chorú matku a zabezpečovala skromnú stravu a ubytovanie pre príležitostných turistov v horárni. V poviedkach je o nej zmienka na niekoľkých miestach. Napríklad bača Farský (*Bylo nás pět*), konštatuje: *Už len taký horár na Podbanskom – ako taký pán prevyšuje nás salašníkov. A jeho dcéra len s pánmi a paniami sa priatelí. Pravda, k nám je láskavá a prívetivá. Chodila do škôl, bola aj vo Viedni, v Pešti. Matilda sa mihne aj v poviedke A vody hučí, a najmä v texte Devatenáct a půl. Autor jej venoval druhé vydanie zbierky poviedok Lidé na horách (1921) ako „Najlepšímu srdci v Tatrách.“*

Luba Rusnáková

Z dejín baníctva a pastierstva pod Kriváňom

---

⁴ Bohuš, Ivan: Premeny tatranských osád. – Tatranská Lomnica : I&B, 2008. – S. 56-57.

⁵ Bizub, František: Ako včeláрили naši predkovia I., Včelár, 3, 1996, s. 37; Významní včelári Slovenska. - Bratislava : Slovenský zväz včelárov, 2014.

Podbanské je východiskom do Tichej a Kôprovej doliny. Názov tejto osady sa pôvodne vzťahoval len na časť morénového návršia po ľavej strane Belej, kde sú dodnes staré horárne i novšie objekty Štátnych lesov TANAP-u. Odvodzuje sa z existencie baní na západných a južných svahoch Kriváňa. Prvé písomné zmienky o miestnom baníctve pochádzajú z 15. storočia, kedy sa za vlády Mateja Korvína (1458-1490) kutalo na západných svahoch Kriváňa a v oblasti Škaredého žľabu, možno aj v Kotlinách, teda v oblasti spadajúcej do Kôprovej doliny. Banické aktivity v tejto oblasti pravdepodobne zosilneli po objavení najrozsiahlejšieho rudného náleziska v Poľsku, na severných svahoch Tatier, v rássoche Ornaku medzi Starorobotníanskou a Pyšnou dolinou, kde roku 1502 založili bane na striebro a meď. Rázcestie na dnešnej Smutnej poľane v závere Košcieliskej doliny umožňovalo odbočiť smerom k Tomanovmu sedlu a ľahšie sa dostať k rudným zdrojom poľskej i slovenskej Tomanovej doliny.

Oveľa výraznejšie stopy ako baníctvo zanechalo v Tichej a Kôprovej doline pastierstvo. Sú dodnes zreteľné. Chov oviec, kôz a hovädzieho dobytku bol totiž v minulosti existenčne dôležitým zamestnaním domáceho obyvateľstva, od ktorého boli po dlhú dobu hospodársky závislé všetky podtatranské obce. V oblasti Tichej a Kôprovej doliny sa trvalo páslo od 16. storočia. V roku 1670 tu mala salaše Východná (v Javorovom Žľabe, Blukovni, na Krížnej, Veľkej Kôprovej a v Kôprovej doline na lokalitách Turek a Garaj). Na majetkoch hrádockého panstva pásli však oddávna aj Kokavčania a Pribylinčania. V roku 1670 v Hlinej, Tomanovej a v Kôprovici. Pribylinčania zároveň obhospodarovali aj tunajšie salaše ondrášovských Pongrácovcov. Aj neskôr, keď majetok hrádockého panstva odkúpila kráľovská komora, ostalo právo pastvy týmto obciam. Najväčší rozmach dosiahlo pastierstvo v 18. a 19. storočí. Zo zachovaných dokumentov vieme, že len obec Východná mala v tomto období pod Kriváňom a v Tichej a Kôprovej doline štyri salaše. Celkovo sa v Liptove a v príľahlej oblasti Spiša v tomto období údajne chovalo okolo 200 tisíc oviec. Roku 1827 riešilo komorné panstvo v Liptovskom Hrádku dlhotrvajúci spor o hranice pasienkov na

rozmedzí Západných a Vysokých Tatier. Prisúdili vtedy obci Východná hoľu Kôprova a Temné Smrečiny, hole pod Kriváňom, hole Tomanova a Javorová. Obci Kokava hole Tichá či Úbohé poľany a hole Vrch Tichá. Obci Vrbica hole Križná a Hlina. V polovici 19. storočia boli v Kôprovej doline tri salaše: spodný (na Koreňovom vršku, Pod Koreňovou), kde sa páslo hneď zjari, druhý (v Garajove) bol v prevádzke najmä v skorom lete (fungoval až do začiatku 40. rokov 20. storočia) a tretí (pred Hlinskou dolinou, pod Temnými Smrečinami). Sprvu tu pásavali Východňania a Kokavčania, nakoniec Pribylinčania.

V Krížnej, Kôprovici a Nefcerke zanikla pastva v roku 1890. Tunajší poľovný revír si totiž vtedy na 20 rokov prenajal gróf Pavel Széchényi a skutočne sa staral o povznesenie stavu poľovnej zveri. V roku 1894 vysadil štyri jelene do obory v Kôprovej doline na miestach dnešného Zverienca. Kvôli vznikajúcej obore vypovedal erár niekoľkým obciam pasienky. Vtedy tu prestala vypásť Vrbica, ktorá mala v prenájme pasienky v Krížnej. Z Kôprovice boli nútení odísť Východňania a Kokavčania. Odišli na vlastné pozemky: Východňania do Kamenistej doliny a do Hlinej, Kokavčania odišli najmä do Bystrej doliny. Začiatkom 20. storočia mali Východňania už len dva salaše: Jeden v Hlinej, hneď nad sútokom potoka spod Veľkej Kamenistej a potoka zo Širokého žľabu (na mieste bývalej koliby stojí dnes chatka), druhý v Kamenistej.

Od sprevádzkovania košicko-bohumínskej železnice v roku 1871 do 40. rokov 20. storočia bolo Podbanské pre turistov najľahšie dostupné z Východnej.

Milan Koreň⁶

Nefcerka

---

⁶ Výt'ah zo širšie koncipovaných prác: Koreň, Milan, 2005: História Tichej a Kôprovej doliny ako pozadie ochranných aktivít v tomto území. I. Tichá a Kôprová dolina do vzniku TANAP-u. II. Ochrana prírody ako reakcia na exploatáciu prírodných zdrojov In: Tatry č. 4 a 5 (2005), s. 6-9.

V takejto skrátenej forme mnohí poznajú jednu z najmalebnejších a najzachovalejších častí Tatranského národného parku. Nefcerská dolina, 3 km dlhá, je jednou z bočných vetiev rozľahlej Kôprovej doliny, ktorej údolie je hraničným medzi Západnými a Vysokými Tatrami. Nefcerka teda patrí do Vysokých Tatier. Nevedie do nej turistický chodník, výbornou možnosťou nahliadnuť do nej je vystúpiť na Kriváň a odtiaľ si urobiť fotografiu hornej časti Nefcerky, kde ležia aj tri Terianske plesá – Vyšné, Malé a Nižné. Dolinu odvodňuje Nefcerský potok, preskakujúc cez niekoľko prahov, vteká do Kôprovského potoka. Najvyšším prevýšením je úsek známy dnes ako Kmeťov vodopád. S prevýšením 80 m je najvyšším v celých Tatrách. Krátkou odbočkou z Kôprovej doliny k jeho dolnej časti zažijeme aspoň v skratke atmosféru dolnej časti našej doliny. Pôvod jej názvu nie je podľa historikov celkom jednoznačný. Najviac sa prikláňajú k názoru, že meno mohla dostať po priezvisku Neftzer. Jabub Ján Neftzer, po ňom Wolfgang Konrád Neftzer boli začiatkom 18. storočia prefektmi liptovskohrádockých korunných majetkov, kam patrila aj celá Kôprová dolina.

Namieste je otázka, prečo je Nefcerka vo viacerých materiáloch považovaná za divokú, tajomnú? K odpovedi nás zavedie malá historická exkurzia do nie tak dávnej minulosti Tatier, ich spoznávania, či využívania.

Vzácnu prírodnú scenériu a bohatstvo fauny a flóry Tatier vytvorila do súčasnej podoby len a len príroda. Niekedy od 13. storočia však začal ich neznámo odhaľovať človek a pri vtedajšom spôsobe života si prisvojil všetky ako tak dostupné pôžitky či už v podobe dreva, pastvín pre ovce a dobytok, ale nepohrdol ani podzemným bohatstvom (Podbanské, Nadbanské). Až do vzniku Tatranského národného parku (1949) sa týmto spôsobom pomerne razantne menil najmä tatranský les. Nevyhla sa tomu ani 11 km dlhá Kôprová dolina. Podobne ako v iných tatranských dolinách aj v nej zostali len malé ostrovčeky takého lesa, ktorému hovoríme tatranský prales. Sú to veľmi ťažko dostupné miesta, kam sa dobovo pastier, či drevorubač nedostal. Spolu je takýchto perál v Tatrách už len niekoľko. Jednou z nich je aj veľká pralesovitá formácia v lesnatej časti Nefcerky (s rozlohou niečo cez

120 ha). Žiaľ, ani ona nezostala bez negatívnej odozvy následkov veľkej tatranskej vetrovej kalamity z 19. novembra 2004. Ľudská nedohoda pripustila nato zvýšený atak podkôrneho hmyzu zdola a tak pomerne rýchlo a predčasne odumreli stovky dovtedy krásne zelených starších aj mladších smrekov a límb. Odhliadnuc od toho v Nefcerke vysoký les - s dominanciou smreka a limby - učebnicovo prechádza do pásma súvislej kosodreviny, ktorá sa s pribúdajúcou nadmorskou výškou stráca, nad ňou dominujú v krajobraze pôvodné vysokohorské rastlinné spoločenstvá prerušované sutinami. Doline zhora kraľujú skalnaté vrcholy a ramená Kriváňa, Furkotského štítu a Hrubého. V tejto takmer nerušenej a neporušenej časti tatranskej prírody nejde ani tak o detaily v podobe prípadného výskytu rarít sveta zvierat, či rastlín. Za podstatnú hodnotu považujeme práve slušnú zachovalosť celej doliny, jej rastlinných a živočíšnych spoločenstiev. Najmä preto do nej sporadicky chodia doteraz len výskumníci.

Tam je skrytá tá divokosť a tajomnosť Nefcerky.

Marián Šturcel

Bibliografia tatranskej tvorby Jana Havlasu

Havlasove tatranské poviedky vznikali v rokoch 1900-1904. Tematicky ich možno rozčleniť do niekoľkých (navzájom sa prelínajúcich) okruhov:

Sú to predovšetkým rôzne životné osudy, vyznania, príhody ľudí z prostredia podtatranských salašov, ako ich autorovi vyrozprávali spriatelení bačovia Pipa a Farský aj valasi Ravolo a Galica z neďalekého salaša na Zakamenistej poľane. Ožívajú v nich príbehy dávných lások, väčšinou smutných a tragických, ale tiež príbehy plné vášne, žiarlivosti, zúfalstva a sebaobetovania na slovenskej aj poľskej strane Tatier. Autor si s porozumením všima horských samotárov, aj zostarnutých, unavených a už nepotrebných horských vyslúžilcov. Je tu aj desivý príbeh važeckého baču, ktorý vysoko v Kôprovej doline strávi noc nad priepasťou a bilancuje svoj život. Zvlášť pozorne a s veľkou dávkou účasti zdieľa autor údel všetkých spoločenských vydedencov, odvrhnutých nemilosrdnou dedinskou societou. Či je to cigánsky chlapec, opustená sirota odpudzujúceho zjavu, fyzicky postihnutí slepci alebo bratia pochybného pôvodu. S obdivom a uznaním sleduje najmä silné individuality pašerákov a pytliakov, ktorí slobodne vstupujú do kráľovstva hôr za kamzíkmi, unikajú žandárom a horárom z Podbanského, nakoniec však väčšinou zahynú pod náporom živlov či precenením vlastných síl. Odchody z hôr bývajú ťažké, ale návraty niekedy ešte ťažšie.

Ďalším zdrojovým okruhom je tatranská príroda. Boj so živlami v prírode aj v človeku. Vysokohorské prostredie je nebezpečné, ohrozuje človeka na každom kroku. Môže to byť snehová fujavica znásobená žiarlivosťou sokov v láske, padajúce lavíny, či veľká voda, na ktorú sa rýchlo premení horská riečka pri náhlom topení sa snehu a je v súlade s veľkým ľudským žiaľom starého Malatu. Ale nebezpečná je aj vyhladovaná svorka vlkov, ktorá zaútočí na osamelú horáreň niekde v Studenej doline.

Do Havlasových poviedok sa premieta aj prostredie vysokohorskej turistiky, čo je dôkazom toho, že na začiatku 20.

storočia bol v Tatrách už živý turistický ruch so zavedenými pravidlami a bezpečnostnou ochranou. Napriek tomu však dochádzalo k nešťastiam (tak vtedy, ako dnes).

Život v podtatranských dedinách a súdobá situácia na Slovensku zaujímali autora len okrajovo, väčšinou sa pohyboval v horskom prostredí, zriedkavo schádzal dolu, ale keď sa tak stalo, zareagoval na podnet. Na veľkú lásku starých manželov od mladosti do smrti, hľadá príčiny veľkého požiaru v Kokave, priblíži voľby v Ružomberku.

Zločin a trest pod Tatrami sa v niekoľkých poviedkach tiež objavuje. Tu naplno vibruje tá struna Havlasovej fantázie a náklonnosti k tajomnu, ktorá z neho robí „autora temnôt“. Pozornosť zameriava na temné sily v človeku v okamihu, keď zlo už nadobudlo prevahu a pohltilo všetko. Atmosféra je plná záhad, vystupňovaného napätia a strachu.

Nakoniec sú to lyrické spomienky, pozorovania, vyznania. Autentické Podbanské, ako ho vnímal autor počas svojej poslednej návštevy od augusta do novembra 1903 a vo februári 1904. Práve tieto texty sprístupňujú čitateľom Tatranské listy Jana Havlasu.

Z prostredia podtatranských salašov

1. Adamova jarní píseň. In: Pod skalnatými štíty. – Praha : E. Beaufort, 1904. – S. 251-263.
Je krásna jar a mladý Adam Jasienica, zo salaša pod Kamenistou, miluje vnučku baču Švihrana. Nemôže sa s ňou stretnúť, lebo pasie jalovinu, s ktorou odchádza na celý deň a len z diaľky sleduje ako sa Anička schádza s jeho bratom.
2. Hanusia. In: Pod skalnatými štíty. – Praha : E. Beaufort, 1904. – S. 131-151.
Hanusia Gasurová žije na salaši v poľskej Tomanovej s bačom Stazskom Bednarzom, svojim druhým mužom a čaká dieťa. Pred piatimi rokmi náhle zmizol bez stopy jej prvý muž, Michal Gasura. Vtedy sa stratil aj Jasiiek Zemianski, ale zatiaľ čo jeho mŕtvolu neskôr našli, Michalovu nie. Teraz podvečer je Hanusia na salaši sama a čaká na Stazska. V prichádzajúcom návštevníkovi náhle spoznáva svojho prvého muža Michala. Nechce, aby sa obaja jej muži stretli a ublížili si. Vyrieši to sama.

3. Jak Martin Duriš zmizel. In: Lidé na horách. – Praha : Bělský a Ježek, [1921]. - S. 98-109
Ako samotár bol záhadou pre všetkých - mladý, schopný, obľúbený aj u žien, človek dobrého srdca. Ale chýbala mu iskra radosti zo života. Najlepšie sa cítil sám, vysoko v horách so psom a ovcami. V jednu slnečnú októbrovú nedeľu sa vybral len tak naľahko smerom k dávnej otcovej kolibe v Kamenistej, k miestam svojho chlapčenia – a už sa nevrátil. Horské cesty snehom.

4. Na noční pastvė. In: Tatranské povídky. – Praha : E. Beaufort, 1902. - S. 883-400.
Starý valach Jantuš Gavura z račkovského salaša zahnal svoje stádo na obnôcku do priesmyku medzi Liptovskou Magurou a Hrubým vrchom. I keď mu to mladý valach Jozuš nechcel dovoliť. Bol však zžitý s týmto priestorom (a v zime s podhorskou dedinou Kokavou). Neodolal volaniu hôr. Zaspomínal si na detstvo, mladosť, na dievčinu Jutku, o ktorej si myslel, že sa utopila, ale iní tvrdili, že ušla s cigánmi. Ráno ho našiel Jozuš sedieť na kameni. Už sa nedozvedel správu o Jutkinom návrate do dediny,

5. Na salaši. In: Touha do dálky. – Praha: Bělský a Ježek, 1922. - S. 179-189; Na salaši. In: Z hor a salaši : povídky z Tater. - 2. vyd. – V Praze : Ústřední nakladatelství a papírnictví učitelstva československého : Josef Rašín, 1917. – S. 43-54.
Pribeh východnianskeho baču na Zakamenistej v monológu. Vyznanie horám, slobode a krásy horskej prírody.

6. Nejsmutnější příběh na světě. In: Lidé na horách. – Praha : Bělský a Ježek, [1921]. - S. 7-25.
Pribeh spred mnohých rokov, keď dvadsaťročný kokavský valach Mišo Kovala pásol jalovinu vysoko na severe. Cez poludnie odpočíval na mieste pod Magurou, odkiaľ vidieť Laliové sedlo, tešil sa z okolitej nádhery. A zrazu stála pred ním krásna mladá žena. Tmavovlasá s belasými očami. Marysia. Veľká horúca láska trvala dva mesiace. Nikdy na ňu nezabudol, aj keď sa skončila tragicky.

7. Noc u mrtvoly. In: Pod skalnatými štítmi. – Praha : E. Beaufort, 1904. – S. 265-304.
Z važeckého salaša zmizol valach Jurko Meško. Zrána odišiel s jalovinou na celý deň, ale stádo sa vrátilo v skorom popoludní samo. Medzi Meškom a bačom Obervanom došlo krátko predtým k prudkému sporu. Svojoľný návrat stáda signalizoval nešťastie. Obervan a dvaja valasi sa vybrali hore Kóprovou dolinou Jurka hľadať. Noc strávili nad priepasťou, čakajúc na svetlo. V tú noc bača Obervan prísne bilancoval celú svoju minulosť. Zlomilo ho to.

8. Od brán pekelných. In: Tatranské povídky. – Praha : E. Beaufort, 1902. - S. 9-43.
Mariša Moskalová, žena ornackého baču Jozuša, sa vlečie zo Zakopaného domov, na salaš. Nedávno prekonala ťažkú chorobu, stratila pôvab a príťažlivosť, na pomoc jej prišla mladšia sestra Katuša. Teraz ju mučí žiarlivosť, prenasledujúť vidiny, nesmierne trpí. Nakoniec unikne zo svojho pekla.
9. Slzy. In: Lidé na horách /Jan Havlasa. – Praha : Bělský a Ježek, [1921]. - S. 77-97.
Jano Ravolo, valach z Pipovho salaša na Zakamenistej, rozpráva príbeh svojej krásnej, ale smutnej lásky k vlastnej žene Katuši.
10. Už jen ten pes. In: Z hor a salaší : povídky z Tater. - 2. vyd. – V Praze : Ústřední nakladatelství a papírnictví učitelstva československého : Josef Rašín, 1917. – S. 83-97.
Bača Martin Endrichel bilancuje svoj život v horách. Salaš na Úsypoch bol tridsať rokov jeho druhým domovom. Teraz sa vracia z dediny, kde v krčme počul dosť, aby mohol spridať pochmúrne myšlienky – že je pristarý, že jeho valach Pipa je schopný a mladý, pri sile. Nikto ho na salaši už nevíta, iba starý pes Lapaj.
11. Vzpomínka na sousedy. In: Touha do dálky. – Praha: Bělský a Ježek, 1922. - S. 275-282.
Spomienka z Prahy na salaš na Zakamenistej. Bača Jano Pipa, valasi Jano Ravolo a Jašo Galica. Autor zároveň vysvetľuje spôsob organizácie a prevádzky slovenských salašov.
12. Za slunečního odpoledne. In: Poslední tatranské povídky. – Telč : Emil Šolc, 1910. – S. 76-92; In: Lidé na horách. – Praha -: Bělský a Ježek, [1921]. - S. 191-206.
Životný príbeh staršieho valacha Jaša Golicu zo Zakamenistej. Pochádza z Poľska. Ako jedenástočný prišiel cez Czubu Goriczkovú a Tichú dolinu na východniansky salaš, kde sa ho ujali. O láske k bačovej žene a nasledujúcej tragédii, o živote so sirotou Zuzkou Kohútovou z Východnej. Teraz dožíva, šíje krpce a vyrezáva krásne črpký.
- Z prostredia horalov, pašerákov, drevorubačov, ptyliakov, deklasovaných vydedencov a navrátilcov**
13. Doma. In: Lidé na horách. – Praha : Bělský a Ježek, [1921]. - S. 57-76.
Franek Stroka sa vracia z Ameriky domov, do Zakopaného. Odišiel pred viac ako piatimi rokmi, doma nechal otca a mladú ženu, pretože po veľkom požiari

musel zarobiť peniaze na základné živobytie. Po celú tú dobu neopísateľne strádal. Cestou zo Zakopaného do Podbanského (kde mala žiť jeho žena Pavluša u rodičov), stretnú mladého človeka Jana Kovalu. Z rozhovoru vysvitne, že Strokovi vlni zomrel otec a jeho spoločník na ceste teraz žije s jeho ženou Pavlušou v Kokave. Všetko strádanie bolo zbytočné. V zúfalstve na nebezpečnom mieste zhodí Kovalu do priepasti a sám sa udá žandárom.

14. Horalská sláva. In: Pod skalnatými štítmi. – Praha : E. Beaufort, 1904. – S. 213-247.

Medveď v poslednom čase znepríjemňoval život celého okolia tým, že tyranizoval salaše. Postihnutí sa dohodli, že usporiadajú spoločnú poľovačku. Ornacký juhas, račkovský bača, podbanský horár, salašní gazdovia z Pribyliny, Kokavy, Vavrišova. Prišli viacerí a každý veril, že on zastreli toho medveďa a získa nehmýcu slávu. Najviac o tom sníva Gregor Grib, valach zo salaša pod priesmykom Tichou.

15. Jak se Janko Mrzkaň dostal do nebe. In: Z hor a salaší : povídky z Tater. - 2. vyd. – V Praze : Ústřední nakladatelství a papírnictví učitelstva československého : Josef Rašín, 1917. – S. 7-42.

Nikto ho nikdy nemal rád. Všetci sa mu posmievali, bili ho, odháňali od seba. Ešte aj psy a ovce na salaši bočili od neho. Ale on mal svoje sny – o zakliatom princovi a krásnej princeznej, ktorá si ho v horách nájde a zmení jeho osud. I keď valasi tvrdia, že takého mrzkaňa ani do neba nepustia. Dedina sa chce zbaviť obecnej siroty, rozhodne sa deportovať Janka Barabáša do Pešti, do blázince. Janko uteká proti noci vysoko na hrebeň do Temných Smrečín – a nájde svoju princeznu aj nebo.

16. Jak se Štefan vrátil. In: Z hor a salaší : povídky z Tater. - 2. vyd. – V Praze : Ústřední nakladatelství a papírnictví učitelstva československého : Josef Rašín, 1917. – S. 55-67.

Štefan Krivoš sa vracia po ôsmich rokoch do Východnej. Proti vôli rodičov (najmä otcovej) odišiel z domova, potuloval sa po rôznych krajinách, v rôznych robotách. Teraz nesmierne túži po zmierení, po otcovom salaši v Kamenistej. Ponáhľa sa tam – ale otca už nenájde.

17. Konec helgarštiny. In: Pod skalnatými štítmi. – Praha : E. Beaufort, 1904. – S. 83-130.

Dvaja bratia Helgarovci, siroti pochybného pôvodu, sú od detstva vydedení z dedinskej spoločnosti. Nikdy im nikto nepovedal láskavé slovo a oni zlé odplácajú zlým. Po konflikte s važeckým bačom zosnújú pomstu, ale v poslednej chvíli varujú svoje obete a odchádzajú nevedno kam.

18. Milosrdenstvo boží. In: Lidé na horách /Jan Havlasa. – Praha : Bělský a Ježek, [1921]. - S. 142-155.

V horách napadlo veľké množstvo októbrového snehu, keď sa chýrny zakopanský pytlík a horský vodca 1. triedy - Jasiek Topor – vybral za kamzíkmi do sedla medzi Piaržystou dolinou a Temnými Smrečinami. Tam, kde pred časom zahynul jeho druh, Čierny Migra. Stádo kamzíkov zazrel na dostrel, ale dostal sa príliš vysoko na kamzičie chodníky. Postupovať už nebolo kde a čerstvý sneh mu zabránil v návrate.

19. Na lovu kamzíků. In: Tatranské povídky. – Praha : E. Beaufort, 1902. - S. 285-313; Za kamzíky. In: Z hor a salaší : povídky z Tater. - 2. vyd. – V Praze : Ústřední nakladatelství a papírnictví učitelstva československého : Josef Rašín, 1917. – 98-121.

Starý Vojtek Topor, bača zo salaša na Gansienicovej holi, má už viac ako sedemdesiat rokov a práve sa chystá na lov svojho stého kamzíka. Posledného.

20. Nangó. In: Poslední tatranské povídky. – Telč : Emil Šolc, 1910. – S. 44-75.

Osamelý cigánsky chlapec, postrach celého podtatranského Liptova. Všetci ho otlkajú a odháňajú. Nemá nič, len svoju fujaru a lásku k dedinskému dievčaťu. Ale fujaru mu rozbijú a dievča miluje iného. Zranenú dušu si uteká liečiť vysoko do hôr, kde ostane už natrvalo.

21. Onoho dne. In: Pod skalnatými štítmi. – Praha : E. Beaufort, 1904. – S. 305-351.

Niekoľko skúsených poľských pytlíkov, na čele s Jaškom Dzikim a Michalom Chomom, prešli priesmykmi v okolí Tichej a Tomanovej do Temných Smrečín na uhorskej strane, s úmyslom loviť zver v širokom zábere. Pri pohľade na polom v Javorovej, ožili v Chomovi spomienky na udalosť pred šesťnástich rokov, keď mu hólňny vektor⁷ pripravil o život milované dievča. Teraz nadvhádza podobná situácia.

22. Skalný oreľ. In: Tatranské povídky. – Praha : E. Beaufort, 1902. - S. 348-381.

Mladý Jano Ruman, známy pod menom Skalný orol (pre svoje lezecké schopnosti) sa živí pytlíctvom. Najradšej na uhorskej strane, lebo miluje dcéru horára Jazleca spod Muráňa na poľskej strane a nechce sa dostať do konfliktu s jej otcom. Práve úspešne rozpredal úlovok a neobyčajne spokojný sám so sebou sa nečakane vracia Bielovodskou dolinou k Bronči. Na dohľad od horárne uvidí svoje dievča v dôvernej blízkosti s iným. Od tých čias ho nikto nikde nevidel. Len povest' ostala.

---

⁷ Viac o hólňom vetre: In: Vysoké Tatry. – Roč. 19, č. 2 (1980), s. 31; Duje v Tatrách fôhn a monzún? / Juraj Pacl. In: Vysoké Tatry. – Roč. 22, č. 2 (1983), s. 14-15.

23. Tři slepci a jedna vidoucí. In: Tatranské povídky. – Praha: E. Beaufort, 1902. - S. 137-183.

Sirota Jagúša zvláda všetko – so spevom pasie stádo vysoko v horách na iwanovskom salaši, (kdesi na trzydniowskej polane), stará sa o dvoch slepých príbuzných – deda Vavra z otcovej strany, strýka Adama, matkinho brata, tiež o mladého slepého Ignáca. Je pre nich jedinou istotou a potechou. Ona však miluje chocholovského valacha Jozuša a Ignác trpko, bezmocne žiarli. V slabej chvíli vykričí ostatným, že môžu o ňu prísť, čím aj ich uvrhne do tmy beznádeje.

Tatranská príroda. V boji s prírodou a živlami

24. Bílá smrt. In: Poslední tatranské povídky. – Telč : Emil Šolc, [1910]. – S. 3-43; Bílá smrt. In: Lidé na horách. – Praha : Bělský a Ježek, [1921]. - S. 156-190.

Předčasný jesenný sneh prekvapil osem drevorubačov v Kotlinách pod Kriváňom a sypal sa bez prestania niekoľko dní. Šiesti zišli dolu. Ostali iba Taragel a Šuriak, sokovia v láske. Plní vzájomnej nenávisti striehnu na každý svoj krok.

25. Bylo nás pět. In: Lidé na horách /Jan Havlasa. – Praha : Bělský a Ježek, [1921]. - S. 123-141.

Spomienky na horalskú minulosť. Boli piati, čo pred tridsiatimi rokmi tvorili zohratú skupinu valachov a pastierov z okolia salaša na Úsypoch, na čele s východnianskym bačom Janom Kohútom. Chodievali na tetrovy, srny, kamzíky, unikali pred žandármi aj nástrahami poľských pytliakov. Osudnou sa im stala výprava za diviakmi. Boli by ich dostali, keby sa nebola spustila lavína z Veľkej Kamenistej. Zachránil sa iba jeden. Najmladší z piatich, budúci východnianský bača Farský, rozprávač príbehu.

26. Halný vítr. In: Lidé na horách /Jan Havlasa. – Praha : Bělský a Ježek, [1921]. - S. 26-41.

Slávny pašerák koní a pytlíak Čierny Migra, známy po celom Podhali, má na uhorskej strane v pätách žandárov aj dvoch horárov z Podbanského (Kabžana a Švajku). Úspešne im uniká po neschodných cestách Temných Smrečín, ale na zvlášť nebezpečnom mieste spozoruje, že sa dviha hólňny vietor⁸. Migra veľmi dobre vie, že zmetie všetko, čo sa mu postaví do cesty. Nemieni sa však vzdať svojim prenasledovateľom. Urobí posledný odvážny krok – a padne do priepasti pod náporom hólneho vetra.

---

⁸ Hólňny vietor sa vyskytuje omnoho častejšie na severnej strane Tatier (okolo Zakopaného a Nowého Targu), na južnej menej (a keď už, tak najmä v Bielovodskej doline). Viac o tom: Hólňny vietor: In: Vysoké Tatry. – Roč. 19, č. 2 (1980), s. 31; Duje v Tatrách föhn a monzún? / Juraj Pacl. In: Vysoké Tatry. – Roč. 22, č. 2 (1983), s. 14-15.

27. Lavina. In: Tatranské povídky. – Praha : E. Beaufort, 1902. - S. 221-283.
Nad osamelou chalupou vysoko v horách pod fiktívnou⁹ Orchovou (niekde v okolí Ostery a Batizovského štítu, neďaleko batizovskej horárne, na dve hodiny cesty od Popradského plesa a osem od najbližšej dediny, sa nakopilo obrovské množstvo snehu, ako dosiaľ nikdy. Hrozila lavína. Jurko Lukašik znepokojene sleduje jej ustavičný nárast. V chalupe má chorú ženu a dvojce drobných detí. Zároveň urputne bojuje s vlastnou loveckou vášňou a takmer podľahne (i keď pred šiestimi rokmi sväto-sväte sľúbil, že už nebude pytliačiť). Lavína spadne.
28. Moře, moře... In: Lidé na horách /Jan Havlasa. – Praha : Bělský a Ježek, [1921]. - S. 110-122; A tam za mořem In: Z hor a salaší : povídky z Tater. - 2. vyd. – V Praze : Ústřední nakladatelství a papírnickví učitelstva československého : Josef Rašín, 1917. – S. 68-82.
Starý Malata medzi drevorubačmi na Uhlisku už nevládze a čoraz viac ho ťaží život. Jedinou potechou mu je vnuk Miško. Ale práve prišla správa, že sa chlapček utopil v rozvodnenej Belej. Malata sa v zúfalstve rozhodne ísť proti noci, i keď vie, že všade po ceste je more vody. Aj jeho strhne dravý prúd.
29. V boji s přírodou. In: Tatranské povídky. – Praha: E. Beaufort, 1902. - S. 109-133.
Szymon Rojko sa v hlbokom citovom rozpoležení vracia po dvadsiatich rokoch cez uhorské Tatry do poľských Tatier. V snehu, daždi a búrke sa snaží dostať do Laliového sedla, keď nečakane natrafí na mladého juhasa Szymona Suranu, ktorý sa vracia z Poľskej Tomanovej na Halu Gąsienicovu. V hmle spolu blúdia po krkolomných miestach a z rozhovoru vysvitne, že je to nielen syn dávno milovanej Bronče, ale aj jeho vlastný, ktorého nevedomky opustil. Z posledných síl chlapca zachráni pred pádom do hlbiny, ale sám podľahne. Tajomstvo zachová.
30. Vlci. In: In: Tatranské povídky / Ján Havlasa. – Praha : E. Beaufort, 1902. - S. 47-105.
V horárni v Studenej doline na fiktívnej Sviranskej poľane ostal horár Húska sám, len so psom Dunkom. Žena Halina odišla s deťmi k rodičom do Starej Lesnej, má sa vrátiť až na druhý deň. V tú noc záutočila na osamelé obydlie horárne veľká svorka vyhladovaných vlkov.

Z prostredia horolezectva, turistiky. Úrazy v horách

⁹ Fiktívnou nazývame tú lokalitu, ktorá sa nenachádza v publikácii Ivana Bohuša: *Od A po Z o názvoch Vysokých Tatier*

31. A vody hučí. In: Pod skalnatými štíty. – Praha : E. Beaufort, 1904. – S. 171-211.
Monológ otca, ktorému pred dvoma rokmi zahynul v Tatrách sedemnásťročný syn Fedor. V Podbanskom spomína, sprítomňuje si ho, sleduje jeho stopy, rozpráva sa s ľuďmi. Fedor tu prišiel s priateľom Sepešim z Pešti, zapísali sa do pamätnej knihy 8.9.1900 a ráno sa vybrali sa na túru Kôprová dolina – Nefcerka – Teriánske plesá - Furkota. Tu sa na snehovou poli Fedor pošmykol a skĺzol do priepasti. O dva roky neskôr sa otec pripravuje na tú istú cestu.
32. Devätenáct a půl. In: Pod skalnatými štíty. – Praha : E. Beaufort, 1904. S. 1-82; In: Touha do dálky : zlomky života. – Praha : Bělský a Ježek, 1922. - S. 207-256.
Počas pobytu v Nefcerke - 8. októbra 1903 - autor Jan Havlasa nešťastnou náhodou spustil železá nastavené na medvede a uviazol v nich. Deväť a pol hodín strávil v pasci, medzi Kotlinami a Priehybou pod Kriváňom, kým sa mu nepodarilo uvoľniť. Podrobný popis udalosti štyroch dní, až po záchranu.
Život v podtatranských dedinách. Situácia na Slovensku
33. Schýlené vrby. In: První tatranské povídky. – Telč : Emil Šolc, [1910]. - S. 23-35.
O vernej láske Pohlodovcov od mladosti až do smrti. Ako dve vrby nad Demänovkou.
34. Oheň v Kokave. In: Lidé na horách /Jan Havlasa. – Praha : Bělský a Ježek, [1921]. - S. 42-56.
Spomienka na oheň, pod ktorým pred tridsiatimi rokmi – uprostred žatvy - popolom lahla celá dedina. Príbeh rozpráva Juro Hulena, zapletený do prapodivného manželského trojuholníka krásnej Hany Hadrďánky, vdovy po tatranskom pytlíkovi a jej dcéry Uliše. Napäté, nezniesiteľné vzťahy vyústili do veľkého ohňa.
35. Otec. In: První tatranské povídky. – Telč : Emil Šolc, [1910]. – S. 36-52.
Volby v Ružomberku vyhrali maďaróni, ale zároveň vyšlo najavo, že mladý očovský richtár Matej Haluz predal očovské hlasy ľudovcov kortešom. Žiaľ a hnev ovládol všetkých, čo sa vracali domov, na čele so starým kmetom Haluzom, otcom zradcu. V dedine už čakali na zástup nespokojných ľudí vojaci, privolaní richtárom.
- Zločin a trest pod Tatrami**
36. Kristův hněv. In: První tatranské povídky. – Telč : Emil Šolc, [1910]. – S. 53-84.

Starý Pálka mal zložitú mladosť – utrpel krivdu, zosnoval pomstu (ale zločin mu nedokázali), oddal sa alkoholu, utýral ženu, takmer prišiel na mizinu, zapálil si vlastnú chalupu, v ktorej zhorelo nemanželské dieťa jeho ženy. Dostal poisťku a na lós vyhral veľkú sumu. Od tých čias chodieval na všetky dražby a s nikým nemal zľutovania. Nakoniec nikto nemal zľutovanie s ním. Prišiel o všetko aj o život.

37. Neznámy. In: Tatranské povídky. – Praha : E. Beaufort, 1902. - S. 314-317.

Tiesnivá nálada na salaši v Liptovskej Tomanovej v posledný deň pred sťahovaním do nižších polôh Kamenistej doliny. Bača Jur Haras spomína na podobný deň pred dvadsiatimi rokmi, keď si neďaleko odtiaľ našiel zavraždeného mladšieho brata. Práve vtedy prechádza cez sedlo Tomanovej tajomný neznámy cudzinec a pred dažďom sa zastaví na salaši. Že ide za synom do Sv. Mikuláša, ktorý tam robí v Palkovej garbiarni. Ale je to inak.

38. O skrytých silách. In: Tatranské povídky. – Praha : E. Beaufort, 1902. - S. 187-217.

Rozprávač sa oboznamuje s krajom okolo Morského oka, ubytovaný je v chate Tatranského spolku, kde práve prichádza spoločnosť turistov zo Zakopaného (vrátane troch dám), teší sa na príjemnú spoločnosť pri večeri, keď náhodou objaví v zásuvke stola popísaný zväzok listov. Neznámy autor analyzuje problém temných dispozícií v človeku, upriamuje pozornosť zvlášť na udalosti pred dvanástich rokov, čím odкрýva reťaz nasledujúcich zločinov v horách.

39. Strach. In: První tatranské povídky. – Telč : Emil Šolc, [1910]. - S. 3-22.

Adam Taras, Matúš Groško a Juro Matkin práve dokonali vraždu dvoch ľudí v bielovodskej horárni, ktorá mala byť v danom čase prázdna (len s kopou peňazí pripravených na trh v Poľsku), také boli informácie. Situácia sa vyvinula inak. Teraz traja zločinci blúdia hlbokou nocou po horách na úpätí Gerlachovského štítu – trest za spáchaný zločin ich neminie.

40. Vrah. In: Pod skalnatými štíty. – Praha : E. Beaufort, 1904. – S. 153-169.

Rozprávač, dobrý znalec hôr, sa od istého času usiluje vymazať všetky spomienky na Tatry. Týmto rozprávaním vysvetľuje svoje dôvody. Ako svojho času vystupoval s nemenovaným horským vodcom z Tatranskej Lesnej na Gerlach. Neboli zohratí, vyčítal mu v duchu neopatrnosť a nezodpovednosť. Na kritickom mieste sa vodca zrútil a smrteľne poranil tak, že nebolo pomoci. Svojho spoločníka nástojčivo žiadal o poslednú službu.

Lyrické postrehy, spomienky, pozorovania, vyznania

41. Podzim v Tatrách. In: Touha do dálky. – Praha: Bělský a Ježek, 1922. - S. 190-206.

Náhle ochladenie uprostred augusta, 1. Vpád jesene 2. Pusto. Od rána prší.

42. Listy ze zasněženého Podbanska. In: Touha do dálky. – Praha: Bělský a Ježek, 1922. - S. 257-264.
Autor sa lieči z ťažkých zranení, ktoré utrpel medzi Kotlinami a Priehybou. Ako rekonvalescent vníma novembrovú prírodu len pasívne cez okno. 1. Ve sněhu. 2. O skonávajícím admirálu. 3. Hlasy vod.
43. Zima v Tatrách. In: Touha do dálky. – Praha: Bělský a Ježek, 1922. - S. 265-274.
Návrat do Tatier po krátkom pobyte v Prahe. Radosť z peknej zimy, spomienky na utrpenie. Vyrovnanie.

Z dobových ohlasov na tatranskú nehodu autora

44. V pasti na medvedy. In: Národní listy. 1903, r. 43, č. 287 z 21. 10. 1903, s. 4, ranní vydání.
45. Český spisovatel v pasti na medvedy. In: Plzeňské listy. 1903, č. 238 z 21. 10. 1903, s. 6.
Plný text správy: Z Lipt. Sv. Mikuláše, dne 21. října. Potvrzuje se zpráva, že český spisovatel Havlasa, horlivý turista, ocitl se, stoupaje lesem na Krivaň, v pasti na medvědy, z níž nebyl s to se vyprostiti. Zůstal v této hrozné situaci po 24 hodin, aniž se nějaký zachránce objevil. Posléze vyskytl se na dohled lesník, jenž ale, maje jej za pytláka, chtěl po něm vystřeliti. Nešťastný turista měl ale ještě tolik síly, že mohl křikem vysvětliti mu situaci svou. Byl z pasti vyproštěn, ale semknuvšími se zuby této je tak těžce raněn, že bude asi nutno nohy jemu odejmouti.
46. O Janu Havlasovi, mladém spisovateli našem... Máj. 1904, r. 2, č. 5 z 23. října 1903, s. 80.
Plný text správy: O Janu Havlasovi, mladém spisovateli našem, členu Máje, dochází z Liptovského sv. Mikuláše na Slovensku zpráva velice neblahá, že prý jako horlivý turista, ocitl se, stoupaje lesem na Krivaň, v pasti na medvědy, z níž nebyl s to se vyprostiti. Zůstal v této hrozné situaci po 24 hodiny, aniž se nějaký zachránce objevil. Na konec vyskytl se sice na dohled lesník, ale maje jej za pytláka, chtěl po něm vystřeliti. Nešťastný turista měl ještě tolik síly, že mohl křikem vysvětliti mu situaci svou. Byl z pasti vyproštěn, ale semknuvšími se zuby této jest tak těžce zraněn, že bude nutno nohy jemu odejmouti. – Zpráva tato dotkne se žalostně otce Havlasova, spisovatele Klecandy, ale též v celé naší obci literární vzbudí nejvyšší účast. Nešťastný mladík studoval s vyznamenáním, přede dvěma roky skvěle maturoval. Pseudonym „Havlasa“ vybral si ze sympatie k českému literátu, který v 70. letech na Kavkaze zahynul jako dobrovolník ruské armády. – Jan Havlasa poslal nám minulého tého dne k našemu přání feuilleton ze Slovenska i s obrázky. Byl určen do tohoto čísla,

ale zprávy nymburské nás přinutily k oddálení článku do čísla příštího. Nenadáli jsme se, že se to stane za tak truchlivých okolností.

47. Strážné dobrodružství českého spisovatele Jana Havlasy v Tatrách. In: Národní politika. 1903, r. 21, č. 289 z 23. 10. 1903, s. 2. odpolední vydání.
48. Turista v pasti medvědí. In: Národní politika. 1903, r. 21, č. 289, s. 23. 10. 1903, s. 4, odpolední vydání.
49. O neštěstí, jež stihlo spisovatele Havlasu. Národní listy. 1903, r. 43, č. 290 z 24. 10. 1903, s. 3, ranní vydání.
50. V medvědí pasti. In: Nová doba. 1903, r. 8, č. 85 z 24. 10. 1903, s. 4.
Plný text správy: Známy spisovatel J. Havlasa (Klecanda) cestoval po Slovensku a při slézání Kriváně spadl do želez, nastražených na medvědy. Teprve druhý den byl z medvědí pasti lesníkem vyprostěn. Utrpěl však taková zranění, že mu bude nutno odejmouti obě nohy.
51. Český spisovatel v pasti na medvědy. In: Ostravan. 1903, r. 3, č. 44 z 25. 10. 1903, s. 3.
Plný text správy: Z Lip. Sv. Mikuláše sděluje se nám: Vážná nehoda stihla v Tatrách ještě dličho českého spisovatele Jana Havlasa. Na jedné ze svých potulek vkročil nešťastnou náhodou na pokrytou mechem léčku na medvědy, která sevřením svých hrotů způsobila mu hluboké rány na pravé noze. Bez naděje na vysvobození, v nejkrušších bolestech musel setrvat v železech celých 20 hodin: teprve potom šťastným nalezením klíče, kterým se léčka otevírá, vysvobodil se ze strašných muk a neodvratné smrti: buď otravou krve, anebo hladem, případně roztrháním samými medvědy, z nichž jeden v tu noc přiblížil se až na 3 – 4 kroky. A poněvadž bylo to hluboko v horách (v dolině Koprové) a bez pomoci lékařské a ošetření byl by jistě p. Havlasa zahynul, vlekl se po čtyřech 30 hodin – vysílen duševně i tělesně – k svému nynějšímu pobytu, do hájovny Podbanské pod Kriváněm, kde se ze svých těžkých sice, ale vyléčitelných ran zotavuje. Přejeme mu brzkého vyzdravení.
52. O nehodě mladistvého spisovatele. In: Moravská orlice. 1903, r. 41, č. 245 z 25. 10. 1903, s. 6.
Plný text správy: O nehodě mladistvého spisovatele Jana Havlasy-Klecandy podávají slovenské „Narodnie noviny“ tuto zprávu: V Tatrách pod Kriváněm, v hájovně Pod Banským zdržuje se od leta p. Jan Havlasa (Klecanda), posluchač filozofie a spisovatel v Praze. Na daleké vycházce přes dolinu Koprovu za Kriváněm, v údolí takzvané Nefcerky (asi 5 hodin od Podbanského vzdálené), nešťastnou náhodou chytil se do klepce (želez), postavených na medvědy. Klepec sevřel mu pravou nohu pod kolenem. To se stalo 8. října ve

čtvrtek po poledni. Ozubené železo zarazilo se do nohy a způsobilo ztrátu krve a hrozně bolesti. Ubohý turista vše vykonal, aby se osvobodil. Především vrátil hůl svou (valašku) mezi železa, aby zabránil jich strašnému tlaku do zachycené nohy. Rozepnutí železa bez klíče bylo však nemožno. Poněvadž slyšel, že takový klíč bývá blízko klepce, počal jej hledati kolem sebe. S nadlidským namáháním odvalil balvany, které byly blízko něho, - ale nastala noc. Havlasa omdlel, ale klíče nenašel. Když ráno procitl, spáčil k nemalé radosti své klíč. Ale byl příliš daleko, aby jej mohl rukou nebo valaškou dosáhnout. Pomohl si tak, že z drátu, kterým bylo místo nad klepcem ohraničeno, ale který bouře roztrhla, urobil háček, který připevnil na valašku a tak klíč k sobě přitáhl, klepec otevřel a konečně po 20 hodiných smrtelných úzkostech, druhého dne před obědem vyprostil si nohu. Všechno vysílen dovlék se k nedalekému rybníku, tam si vymyl rány a dobelhal se do útulny, ve které v bezvědomí zůstal 17 hodin. Procitnuv, obvázal si ruce šátky a leza po čtyřech, vydal se na „Podbanskô“ v sobotu před obědem. Teprve v neděli podvečer došel asi na půl hodiny daleko od hájovny „Pod Banským“, kde jej hajný potkal. Telefonem, kterým komorné hájovny jsou spojeny s lesním úřadem v Hrádku, byl přivolán z Hrádku lékař dr. Izák, který přišel do hájovny a rány ubohého vymyl a vyřezal. Nejsou naštěstí nebezpečné a hojí se potěšitelně. Pověsti o té nehodě, vzbudily v Lipt. Sv. Mikuláši, kde pana Havlasu známe, všeobecnou soustrast. Pověsti byly ovšem i zveličovány (bylo tvrzeno, že se musí panu Havlasovi odejmouti obě nohy). Nyní podáváme na uspokojení tuto zprávu o stavu nemocného, přejíce mu, aby se brzo uzdravil)

53. Spisovatel Jan Havlasa ... In: Národní listy. 1903, r. 43, č. 292, z 26.10.1903, s. 2, ranní vydání.

54. Jan Havlasa je již opět restituován... In: Máj. 1904, r. 2, č. 6, z 30. října 1903, s. 96. – Havlasov text o Tatrách na s. 91-92.

Plný text správy: Jan Havlasa je již opět restituován po nesnázích, jež ho stihly v medvědí pasti. O nohy také nepřijde. První zprávy zněly velice neutěšeně, ale i to, co potkalo Havlasu skutečně, vzbuzuje nemalé účastenství. Feuilleton, který nám poslal v den před vycházkou na Kriváň, pod nímž ho zlá nehoda stihla, uveřejňujeme v tomto čísle. Z něho čtenář pozná, jak optimisticky se díval dříve na Tatry, v nichž však dříme mnoho hrůz.

OBSAH

Tatranská tvorba Jana Havlasu
Podbanské na prahu 20. storočia

Luba Rusnáková, Podtatranská knižnica .....

Z dejín baníctva a pastierstva pod Kriváňom

Milan Koreň, TANAP .....

Nefcerka

Marián Šturcel, TANAP .....

Tatranská tvorba Jána Havlasu.

Bibliografia.....

